

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 8Sžo/46/2016
Identifikačné číslo spisu: 6014200342
Dátum vydania rozhodnutia: 22.06.2017
Meno a priezvisko: Mgr. Peter Melicher
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2017:6014200342.2

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Mgr. Petra Melichera a členiek senátu JUDr. Jaroslavy Fúrovej a JUDr. Eleny Kováčovej, v právnej veci navrhovateľa: T. L., bytom P. XXX, XXX XX P. - W., proti odporcovi: Centrum právnej pomoci, Kancelária Liptovský Mikuláš, Kollárova 2, 031 01 Liptovský Mikuláš, v konaní o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu odporcu č. 1639/2014 - KaLM zo dňa 17.02.2014, o odvolaní navrhovateľa proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 25Sp/16/2014-50 zo dňa 29.03.2016, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 25Sp/16/2014-50 zo dňa 29. marca 2016 p o t v r d z u j e.

Účastníkom náhradu trov odvolacieho konania n e p r i z n á v a.

Odôvodnenie

Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej aj ako „krajský súd“ alebo „prvostupňový súd“) rozsudkom č. k. 25Sp/16/2014-50 zo dňa 29.03.2016 potvrdil opravným prostriedkom napadnuté rozhodnutie, ktorým odporca nepriznal navrhovateľovi nárok na poskytnutie právnej pomoci podľa zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. (ďalej len „zákon o bezplatnej právnej pomoci“).

Dôvodom pre nepriznanie nároku na právnu pomoc v prejednávanej veci bolo nesplnenie požiadavky podľa § 6 ods. 1 písm. a/ zákona o bezplatnej právnej pomoci, t.j. požiadavky hmotnej núdze, ktorú zákon jasne definuje. Krajský súd v konaní dospel k záveru, že odporca postupoval plne v súlade s § 4 písm. i/, § 4 ods. 2, § 6 ods. 1 a 2 a § 6a ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci, preto napadnuté rozhodnutie potvrdil. Po preskúmaní napadnutého rozhodnutia odporcu, ako aj postupu, ktorý

predchádzal vydaniu tohto rozhodnutia, krajský súd sa stotožnil so záverom správneho orgánu o tom, že navrhovateľ nespĺnil jednu zo zákonom stanovených podmienok pre priznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci zo strany odporcu - stav materiálnej núdze. Príjem navrhovateľa spolu s príjmom spoločne posudzovanej osoby - jeho manželky V. L. v mesiacoch jún 2013 až december 2013 predstavoval 790,20 eura (starobný dôchodok žiadateľa 492,10 eura a starobný dôchodok jeho manželky 298,10 eura mesačne), ako aj príjem z prenájmu poľnohospodárskej pôdy navrhovateľa a jeho manželky vo výške 0,91 eura mesačne (10,87 eura ročne). Z uvedeného vyplýva, že započítateľný príjem navrhovateľa a jeho manželky presahuje výšku 1,4-násobku životného minima pred dve plnoleté fyzické osoby, t.j. sumu 470,79 eur (do 30.06.2013 sumu 462,45 eura) a tiež 1,6-násobku životného minima pre dve plnoleté fyzické osoby, t.j. sumu 538,05 eura (do 30.06.2013 sumu 528,51 eura) a to v mesiaci podania žiadosti (december 2013) a v šiestich predchádzajúcich mesiacoch, t.j. počas celého posudzovaného obdobia.

Pre priznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci bez finančnej účasti sa podľa § 6 ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci vyžaduje splnenie nasledovných podmienok: príjem fyzickej osoby nepresahuje 1,4-násobok sumy životného minima a táto fyzická osoba si nemôže využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom, nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu a hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy, okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčísliť v peniazoch. Obdobne pre priznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci s finančnou účasťou sa podľa § 6a ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci vyžaduje splnenie podmienky, že príjem fyzickej osoby presahuje 1,4-násobok sumy životného minima, avšak nepresahuje súčasne 1,6-násobok uvedenej sumy a táto fyzická osoba si nemôže využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom, nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu a hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy, okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčísliť v peniazoch. Vyššie uvedené podmienky musia byť v jednotlivých prípadoch splnené súčasne (kumulatívne). Nesplnenie čo len jednej z týchto podmienok má teda za následok negatívne rozhodnutie o návrhu na poskytnutie právnej pomoci. Pokiaľ teda odporca zistil, že navrhovateľ - žiadateľ, nespĺnil podmienku, že jeho príjem (do ktorého sa započítava podľa § 4 ods. 2 zákona č. 327/2005 Z. z. príjem jeho manželky ako spoločne posudzovanej osoby) nepresahuje 1,4 resp. 1,6-násobok sumy životného minima, rozhodol v súlade so zákonom, ak navrhovateľovi nárok na poskytnutie právnej pomoci nepriznal. Vzhľadom na to, že navrhovateľ nespĺnil jednu z troch podmienok pre priznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci, ktoré musia byť splnené kumulatívne, odporca nepostupoval v rozpore so zákonom, ak splnenie ďalších zákonom stanovených podmienok už neskúmal.

Navrhovateľ v opravnom prostriedku nenamietal záver odporcu, že nespĺňa jednu zo zákonom stanovených podmienok pre priznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci - stav materiálnej núdze. Namietal však, že odporca sa nezaoberal tým, že navrhovateľ a jeho manželka sú ťažko zdravotne postihnutí, čo zvyšuje ich životné náklady, ktorú skutočnosť odporca, ani zákon o bezplatnej právnej pomoci nezohľadňuje, avšak tieto skutočnosti zohľadnili súdy v iných konaniach, keď bolo navrhovateľovi priznané oslobodenie od súdnych poplatkov a v iných konaniach mu boli pridelení právni zástupcovia. Z uvedeného navrhovateľ vyvodil, že odporca rozhodoval v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a medzinárodnými dohovormi, ako aj v rozpore s § 3 ods. 5 Správneho poriadku.

Krajský súd poukázal na skutočnosť, že s účinnosťou od 01.01.2012 došlo k zmene právnej úpravy, t.j. aj pravidiel pre ustanovovanie právneho zástupcu v súdnom konaní. Zatiaľ čo do 31.12.2011 rozhodoval o pridelení právneho zástupcu súd, od 01.01.2012 táto právomoc prešla na Centrum právnej pomoci (odporcu). Okrem zmeny subjektu rozhodujúceho o priznaní práva na poskytnutie právnej pomoci došlo aj k zmene podmienok, za ktorých sa právna pomoc priznáva, a to v zákone o bezplatnej právnej pomoci. Zatiaľ čo Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP“) nešpecifikoval, ako má súd posudzovať pomery žiadateľa o ustanovenie právneho zástupcu, zákon o bezplatnej právnej pomoci vo svojich ustanoveniach (§ 6 ods. 1, § 6a ods. 2 a § 4 ods. 1 písm. i/) presne tieto podmienky špecifikuje, pričom vymedzuje hornú hranicu príjmu žiadateľa (vrátane spoločne posudzovanej osoby), pre možnosť priznania nároku na bezplatnú právnu pomoc, resp. na právnu pomoc s finančnou účasťou žiadateľa.

Odporca ako správny orgán môže v zmysle čl. 2 ods. 2 ústavy konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Odporcovi zákon o bezplatnej právnej pomoci stavuje povinnosť, ktoré konkrétne skutočnosti má zisťovať za účelom posúdenia, či je žiadateľ osobou v materiálnej núdzi (tento pojem je v § 4 ods. 1 písm. i/ cit. zákona presne špecifikovaný) a zároveň ustanovuje odporcovi presné medze, resp. limity (§ 6, § 6a, § 7 cit. zákona). Na rozdiel od právnej úpravy stanovenej v § 138 OSP, podľa ktorého súd prihliada na pomery žiadateľa o oslobodenie od súdneho poplatku (majetkové, osobné, zdravotné a pod.), odporca je zo zákona povinný prihliadať len na majetkové pomery žiadateľa, t.j. na príjmy žiadateľa, resp. príjmy spoluposudzovanej osoby, nie však na prípadné zvýšené výdavky žiadateľa z dôvodu jeho zhoršeného zdravotného stavu, potrebu nákupu liekov, prípadne ku skutočnosti, že žiadateľ alebo spoločne posudzovaná osoba je osobou s ťažkým zdravotným postihnutím. Zákonodarca v zákone o bezplatnej právnej pomoci upravuje predmet a rozsah právnej pomoci, podmienky jej priznania vo vzťahu k žiadateľom a pôsobnosť správneho orgánu pri rozhodovaní o žiadosti na poskytnutie právnej pomoci. Citovaný zákon sa vzťahuje na sociálne odkázané fyzické osoby, ktoré sa nachádzajú v takej sociálnej, finančnej a majetkovej situácii, ktorá im neumožňuje zabezpečenie právnej pomoci a za splnenia zákonom stanovených podmienok majú nárok na poskytnutie právnej pomoci. Vzhľadom na uvedené skutočnosti, krajský súd námietku, že v minulosti súdy v iných prípadoch oslobodili navrhovateľa od platenia súdnych poplatkov a ustanovili mu zástupcu z radov advokátov (a to navyše na základe odlišnej právnej úpravy), považoval vo vzťahu k preskúmaniu zákonnosti napadnutého rozhodnutia odporcu za právne irelevantnú.

Navrhovateľ namietal, že odporca nepostupoval v súlade s § 3 ods. 5 Správneho poriadku. Krajský súd mal za to, že odporca zistil spoľahlivo a dostatočne skutkový stav veci na to, aby takéto zistenie skutkového stavu odôvodňovalo záver odporcu, že u navrhovateľa nebola splnená jedna z podmienok stanovených zákonom na priznanie právnej pomoci a pokiaľ odporca navrhovateľovi nárok nepriznal, takýto záver je výsledkom správneho právneho posúdenia veci.

Pokiaľ navrhovateľ v odvolaní poukázal na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej aj ako „najvyšší súd“ alebo „odvolací súd“ alebo „NS SR“) sp. zn. 3Sžo/43/2011 zo dňa 07.02.2010, krajský súd uviedol, že predmetným rozhodnutím bolo zmenené rozhodnutie Krajského súdu v Žiline tak, že NS SR priznal navrhovateľovi oslobodenie od súdnych poplatkov, z čoho vyplýva, že predmetné rozhodnutie sa netýka obdobnej veci (vo veci nepriznania nároku na právnu pomoc). V prípade, na ktorý poukázal odporca, bolo rozhodované súdom o navrhovateľovej žiadosti o oslobodenie od platenia súdneho poplatku podľa § 138 ods. 1 OSP. Nejednalo sa teda o rozhodnutie, ktorým odporca ako správny orgán podľa zákon o bezplatnej právnej pomoci rozhodoval o nároku žiadateľa na poskytnutie právnej pomoci a splnení podmienok pre poskytnutie takejto pomoci. Naopak, krajský súd poukázal na rozhodnutia NS SR napr. sp. zn. 5Sžo/17/2013, 6Sžo/54/2012, ktorými NS SR potvrdil rozhodnutia krajských súdov, ktorými boli rozhodnutia odporcu v obdobných prípadoch vo veci nepriznania nároku na poskytnutie právnej pomoci potvrdené.

O trovách konania rozhodol podľa § 250k ods. 1 OSP v spojení s § 250l ods. 2 OSP tak, že neúspešnému navrhovateľovi ich náhradu nepriznal. Súd zároveň rozhodol o povinnosti navrhovateľa zaplatiť súdny poplatok podľa zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZSP“) vo výške 17,50 eur, t.j. vo výške 1/2 súdneho poplatku stanoveného Sadzobníkom súdnych poplatkov v položke 10 písm. b/, nakoľko navrhovateľ je poplatníkom, keďže podal opravný prostriedok proti rozhodnutiu správneho orgánu a v konaní nebol úspešný (§ 2 ods. 4 zákona č. 71/1992 Zb.), ako aj vzhľadom na to, že uznesením Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 25Sp/16/2014-19 zo dňa 11.09.2014 v spojení s uznesením NS SR č. k. 8Sžo/89/2014-31 zo dňa 03.12.2015 bolo právoplatne rozhodnuté v prospech navrhovateľa o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov v rozsahu 1/2 (vo výške 50 %). V zmysle § 4 ods. 3 cit. zákona je od poplatkov oslobodený účastník, ktorému bol priznaný nárok na poskytnutie právnej pomoci podľa osobitného predpisu, čo však v danom prípade nebolo splnené.

Proti tomuto rozsudku podal navrhovateľ v zákonom ustanovenej lehote odvolanie, v ktorom navrhol napadnutý rozsudok krajského súdu v celom rozsahu zrušiť a vec vrátiť súdu na nové konanie a

rozhodnutie, prípadne zrušiť rozhodnutie odporcu.

Zdôraznil, že za tých istých podmienok mu boli právni zástupcovia pridelovaní nielen Okresným súdom Žilina, Okresným súdom Martin, Krajským súdom v Bratislave, Krajským súdom v Banskej Bystrici, ale aj Ústavným súdom Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“ alebo „ÚS“).

Navrhovateľ zdôraznil, že rozhodnutie o návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov musí zodpovedať tomu, aby účastníkovi nebolo len pre jeho majetkové a sociálne pomery znemožnené uplatňovať alebo brániť svoje právo. Pomermi účastníka sú najmä pomery majetkové, tak aj rodinné, sociálne a zdravotné, ktoré nie sú len dočasnej alebo prechodnej povahy a odôvodňujú záver, že poplatník nemôže splniť poplatkovú povinnosť, alebo že jej splnenie súd nemôže od neho spravodlivo žiadať (uznesenie NS SR sp. zn. 5Sžo/219/2010 zo dňa 26.10.2010). Diametrálne odlišná rozhodovacia činnosť všeobecného súdu o tej istej právnej otázke za rovnakej alebo analogickej skutkovej situácie, pokiaľ ju nemožno objektívne a rozumne odôvodniť, je ústavne neudržateľná (PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 6/04). Podľa názoru navrhovateľa žiadosť o právnu pomoc je oprávnená a má za to, že tak rozhodnutie odporcu (ako i rozsudok krajského súdu) je nesprávne, lebo spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci, čím bolo porušené aj základné právo navrhovateľa na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy.

Odporca sa v písomnom vyjadrení k odvolaniu navrhovateľa v plnom rozsahu stotožnil s napadnutým rozsudkom a navrhoval ho ako vecne správny potvrdiť. Zákon o bezplatnej právnej pomoci presne špecifikuje podmienky, za ktorých má fyzická osoba právo na poskytnutie právnej pomoci, pričom sa vyžaduje splnenie všetkých troch podmienok kumulatívne. Nesplnenie hoci len jednej z podmienok má za následok nepriznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci. Navrhovateľ nespĺnil podmienky vyžadované zákonom po príjmovej stránke, nakoľko hranicu príjmu vysoko prekročovali spolu s manželkou ako spoločne posudzovanou osobou.

K tvrdeniam navrhovateľa týkajúcim sa porušenia ustanovení ústavy má odporca za to, že postupoval v súlade so zákonom a všetkými právnymi predpismi. K priloženému uzneseniu NS SR sp. zn. 5Sžo/219/2010 zo dňa 06.10.2010 uviedol, že o možnosti oslobodenia od platenia súdnych poplatkov rozhoduje súd. Zmenou právnych predpisov prešla právomoc v otázkach určovania advokátov v civilných konaniach na odporcu, ktoré po preukázaní splnenia podmienok na poskytnutie právnej pomoci určí žiadateľovi advokáta z osobitného zoznamu uvedeného na stránkach Slovenskej advokátskej komory, mediátora alebo právniká centra podľa formy poskytnutia právnej pomoci. Odporca nerozhoduje o oslobodení od súdnych poplatkov. ZSP v § 4 ods. 3 uvádza, že účastník konania je oslobodený od súdnych poplatkov, ak takémuto účastníkovi bol rozhodnutím podľa osobitného predpisu priznaný nárok na poskytnutie právnej pomoci. Ak odvolateľ argumentuje rozhodnutiami súdov týkajúcimi sa oslobodenia od súdnych poplatkov, o týchto odporca nerozhoduje, a teda nie je možné takéto rozhodnutia aplikovať na danú právnu vec. Odporca pri rozhodovaní o nároku a poskytnutí právnej pomoci sa neriadi ustanoveniami zákonov pre oslobodenie od súdnych poplatkov, ale zákonom o bezplatnej právnej pomoci. Centrum právnej pomoci zo zákona prihliada na užší kontext pomerov žiadateľa, prihliada na jeho majetkové, ale už nie na osobné pomery, kam by spadal aj zdravotný stav navrhovateľa a s ním posudzovanej manželky, prihliada na príjmy žiadateľa, ale už nie na jeho zvýšené výdavky v dôsledku potreby špeciálneho stravovania, špeciálnych pomôcok, liekov, či lekárskeho ošetrovania a pod. (rozsudok NS SR sp. zn. 5Sžo/17/2013 zo dňa 31.10.2013).

Čo sa týka argumentácie, že centrum v obdobnej veci rozhodlo na základe rovnakých skutočností (príjmové pomery žiadateľa) rozdielne, v tejto veci poukázal odporca na skutočnosť, že odporca pri rozhodovaní o nároku vychádza pri každom jednotlivom prípade z doložených listín preukazujúcich príjmové a majetkové pomery žiadateľa individuálne. Z doloženého rozhodnutia Centra právnej pomoci Kancelária Žilina sp. zn. 4US 2207/11 nevyplýva skutočnosť, že napriek nespĺneniu podmienky pre priznanie nároku na právnu pomoc po príjmovej stránke, odporca vydal rozhodnutie, ktorým bol navrhovateľovi nárok na právnu pomoc priznaný, a taktiež poukázal na skutočnosť, že príjmy navrhovateľa a jeho manželky sa od vydania tohto rozhodnutia zmenili.

Vychádzajúc z toho, že odvolateľ podal odvolanie voči rozhodnutiu centra v zmysle § 10 ods. 5 zákona o bezplatnej právnej pomoci, a teda nejde o preskúmanie rozhodnutia správneho orgánu, odvolanie je možné doplniť len v lehote na jeho podanie, teda do uplynutia 15 dňovej lehoty. Preto odporca navrhol odvolacie konanie zastaviť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP), preskúmal napadnutý rozsudok, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, v medziach podaného odvolania (§ 212 ods. 1 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP), odvolanie prejednal bez nariadenia odvolacieho pojednávania (§ 250ja ods. 2 veta prvá OSP), keď deň vyhlásenia rozhodnutia bol zverejnený minimálne päť dní vopred na úradnej tabuli a na internetovej stránke Najvyššieho súdu Slovenskej republiky www.nsud.sk (§ 156 ods. 1 a ods. 3 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá a § 211 ods. 2 OSP) a dospel k záveru, že odvolaniu navrhovateľa nemožno priznať úspech.

V správnom súdnictve preskúmajú súde na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, ktorými sa zakladajú, menia alebo zrušujú práva alebo povinnosti fyzických alebo právnických osôb (§ 244 ods. 1 OSP).

Podstatou správneho súdnictva je ochrana práv občanov a právnických osôb, o ktorých sa rozhodovalo v správnom konaní; ide o právny inštitút, ktorý umožňuje, aby sa každá osoba, ktorá sa cíti byť rozhodnutím či postupom orgánu verejnej správy poškodená, dovolala súdu, ako nezávislého orgánu a vyvolala tak konanie, v ktorom správny orgán už nebude mať autoritatívne postavenie, ale bude účastníkom konania s rovnakými právami, ako ten, o koho práva v konaní ide.

Úlohou správneho súdu pri preskúmaní zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu podľa piatej časti druhej hlavy Občianskeho súdneho poriadku je posudzovať, či správny orgán vecne príslušný na konanie si zadovážil dostatok skutkových podkladov pre vydanie rozhodnutia, či zistil vo veci skutočný stav, či konal v súčinnosti s účastníkmi konania, či rozhodnutie bolo vydané v súlade so zákonmi a inými právnymi predpismi a či obsahovalo zákonom predpísané náležitosti, teda či rozhodnutie správneho orgánu bolo vydané v súlade s hmotnoprávnymi ako aj s procesnoprávnymi predpismi. Zákonnosť rozhodnutia správneho orgánu je podmienená zákonnosťou postupu správneho orgánu predchádzajúceho vydaniu napadnutého rozhodnutia. V rámci správneho prieskumu súd teda skúma aj procesné pochybenia správneho orgánu namietané v žalobe, či uvedené procesné pochybenie správneho orgánu je takou vadou konania pred správnym orgánom, ktorá mohla mať vplyv na zákonnosť napadnutého rozhodnutia (§ 250i ods. 3 OSP).

V prejednávanej veci je predmetom preskúmania rozhodnutie odporcu, ktorým navrhovateľovi nebol priznaný nárok na právnu pomoc podľa zákona o bezplatnej právnej pomoci. Dôvodom bola skutočnosť, že príjmy navrhovateľa a spoločne posudzovaných osôb presiahli zákonom ustanovenú hornú hranicu príjmov.

Podľa § 6 ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci fyzická osoba má právo na poskytnutie právnej pomoci bez finančnej účasti, ak :

- a) jej príjem nepresahuje 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom,
- b) nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu a
- c) hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčísliť v peniazoch.

Podľa § 6 ods. 2 zákona o bezplatnej právnej pomoci podmienky na poskytnutie právnej pomoci podľa odseku 1 písm. a/ a b/ musí fyzická osoba spĺňať počas celého trvania poskytovania právnej pomoci bez finančnej účasti.

Podľa § 6a ods. 1 zákona o bezplatnej právnej pomoci, ak príjem fyzickej osoby presahuje 1,4-násobok

sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom a súčasne nepresahuje 1,6-násobok uvedenej sumy a nemôže si využívanie právnych služieb zabezpečiť svojím majetkom, má právo na poskytnutie právnej pomoci určeným advokátom alebo centrom pri splnení podmienky finančnej účasti vo výške 20 % trov právneho zastúpenia podľa osobitného predpisu; splnenie podmienok podľa § 6 ods. 1 písm. b/ a c/ tým nie je dotknuté. Ustanovenie § 6 ods. 2 sa použije primerane.

Podľa § 4 ods. 1 písm. i/ zákona o bezplatnej právnej pomoci je materiálnou núdzou stav, keď fyzická osoba je poberateľom dávky a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi, alebo stav, keď príjem fyzickej osoby nepresahuje 1,6-násobok sumy životného minima a táto fyzická osoba si využívanie právnych služieb nemôže zabezpečiť svojím majetkom.

Podľa § 4 ods. 2 zákona o bezplatnej právnej pomoci do príjmu fyzickej osoby, ktorá žiada o poskytnutie právnej pomoci (ďalej len „žiadateľ“), sa započítavajú príjmy obdobne ako pri výpočte príjmu fyzickej osoby na účely určenia súm životného minima; to neplatí, ak sú spoločne posudzované fyzické osoby účastníkmi sporu v súdnom konaní s protichodným postavením.

Podľa § 30 ods. 1 OSP v znení účinnom do 31.12.2011 účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, ustanoví sudca alebo poverený zamestnanec súdu na jeho žiadosť za zástupcu Centrum právnej pomoci alebo advokáta zapísaného do zoznamu podľa osobitného predpisu, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Podľa § 30 OSP v znení účinnom od 01.01.2012 účastníka, ktorý požiada o ustanovenie advokáta a u ktorého sú predpoklady, aby bol oslobodený od súdnych poplatkov, súd odkáže na Centrum právnej pomoci. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Odvolací súd po vyhodnotení odvolacích dôvodov vo vzťahu k napadnutému rozsudku krajského súdu a vo vzťahu k obsahu súdneho a pripojeného administratívneho spisu v zmysle ustanovenia § 219 ods. 2 OSP skonštatoval, že nezistil dôvod na to, aby sa v zásade odchýlil od logických argumentov a relevantných právnych záverov vo veci samej spolu so správnou citáciou dotknutých právnych noriem uvedených v odôvodnení napadnutého rozsudku krajského súdu, ktoré vytvárajú dostatočné právne východiská pre vyslovenie výroku napadnutého rozsudku.

Ako správne uviedol krajský súd v závere odôvodnenia svojho rozsudku, s účinnosťou od 01.01.2012 došlo k zmene právnej úpravy, a teda aj pravidiel, pre ustanovovanie právneho zástupcu v občianskom súdnom konaní. Pokým do 31.12.2011 to bol súd, kto rozhodoval jednak o oslobodení od súdnych poplatkov (§ 138 OSP), a tiež o pridelení právneho zástupcu - buď z radov advokátov alebo ustanovil za zástupcu účastníka Centrum právnej pomoci, počínajúc 01.01.2012 prešla táto právomoc v plnom rozsahu na Centrum právnej pomoci. Centrum právnej pomoci pritom nie je viazané rozhodnutím súdu o oslobodení od súdnych poplatkov, ani tým, že účastník bol na Centrum právnej pomoci odkázaný súdom.

Okrem zmeny subjektu, ktorý o poskytnutí právnej pomoci rozhoduje, došlo aj k zmene podmienok, a to v smere ich konkretizácie v zákone o bezplatnej právnej pomoci. Občiansky právny poriadok nijakým spôsobom nešpecifikoval, ako má súd posudzovať pomery žiadateľa o ustanovenie právneho zástupcu, či kedy ide o prípad svojvoľného alebo zrejme bezúspešného uplatňovania alebo bránenia práva. Oproti tomu zákon o bezplatnej právnej pomoci v § 6 ods. 1, § 6a ods. 2, ale i v § 4 ods. 1 písm. i/ presne vymedzuje hornú hranicu príjmu žiadateľa pre priznanie nároku na bezplatnú, resp. čiastočne bezplatnú právnu pomoc.

Centrum právnej pomoci - odporca je vo svojom konaní a rozhodovaní viazaný čl. 2 ods. 2 ústavy, a teda môže konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. V právnej úprave účinnej od 01.01.2012 došlo oproti predchádzajúcemu stavu tiež k tej zmene, že je špecifikovaný pojem „materiálnej núdze“, ekvivalent „pomeroch odôvodňujúcich oslobodenie od súdnych poplatkov“ v zmysle § 138 OSP. Kým predchádzajúca právna úprava ponechávala výklad tohto pojmu

súdu na úvahu a vlastné posúdenie každej veci, zákon o bezplatnej právnej pomoci jednoznačne ustanovuje, čo má Centrum právnej pomoci zisťovať za účelom posúdenia, či žiadateľ je osobou v materiálnej núdzi, a ustanovuje mu presné medze (§ 6, § 6a, § 7 zákona o bezplatnej právnej pomoci). Dôsledkom zmeneného stavu je napríklad aj to, že Centrum právnej pomoci zo zákona prihliada na užší kontext pomerov žiadateľa - prihliada na jeho majtkové, ale už nie na osobné pomery, kam by spadal aj zdravotný stav navrhovateľa a s ním posudzovanej manželky; prihliada teda na príjmy žiadateľa, ale už nie na jeho zvýšené výdavky v dôsledku potreby špeciálneho stravovania, špeciálnych pomôcok, liekov, či lekárskeho ošetrovania a pod..

Preto pokiaľ odporca po zistení, že príjmy navrhovateľa a s ním posudzovanej osoby, t. j. manželky navrhovateľa, presahujú hranicu príjmu ustanovenú v § 6 ako aj v § 6a zákona o bezplatnej právnej pomoci, t. j. 1,4-násobok sumy životného minima ustanoveného osobitným predpisom (§ 6 ods. 1 písm. a/) a aj 1,6-násobok tejto sumy, nemohol postupovať inak, než rozhodnúť o nepriznaní nároku na poskytnutie právnej pomoci navrhovateľovi z dôvodu, že tento nespĺnil požiadavku materiálnej núdze, ktorá je jedným z predpokladov pre poskytnutie právnej pomoci v režime zákona o bezplatnej právnej pomoci. Pokiaľ teda aj v minulosti súdy ustanovili navrhovateľovi zástupcu z radov advokátov, nie je táto skutočnosť pre posúdenie predmetnej veci relevantná.

Pokiaľ sa navrhovateľ domnieva, že postupom odporcu a následne krajského súdu v tu prejednáwanej veci došlo k zásahu do jeho práv na súdnu a inú právnu ochranu garantovaných mu ústavou, najvyšší súd poukazuje na čl. 13 ods. 2, 3 a 4 ústavy, v ktorých sú ustanovené možnosti obmedzenia základných práv a slobôd. Ako vyplýva z čl. 13 ods. 2 ústavy medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom. Následne, zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky (čl. 13 ods. 3 ústavy); a napokon pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ (čl. 13 ods. 4 ústavy).

Odvolací súd nemohol prihliadnúť na námietku navrhovateľa, ktorou namietal nezákonnosť, ako aj neústavnosť rozsudku súdu prvého stupňa. V nadväznosti na uvedené považuje za potrebné poukázať na skutočnosť, že zákonodarca v cit. zákone upravuje predmet a rozsah právnej pomoci, ako aj podmienky jej priznania vo vzťahu k žiadateľom a pôsobnosť a úlohy orgánov verejnej správy pri rozhodovaní o žiadosti na poskytnutie právnej pomoci.

Cieľom novej právnej úpravy bolo okrem iného určiť medze pre posudzovanie pomerov žiadateľov o bezplatnú právnu pomoc tak, aby bol daný čo najužší priestor pre voľnú úvahu Centra právnej pomoci ako orgánu s právomocou v týchto veciach rozhodovať. To sa odrazilo v jednoznačnom ustanovení hornej hranice príjmu pre priznanie nároku na úplne bezplatnú právnu pomoc, resp. na čiastočne uhrádzanú právnu pomoc. Cieľom zákonodarcu je zabezpečiť reálny prístup k ústavou deklarovaným právam fyzických osôb všetkým fyzickým osobám, ktoré sa ocitli v materiálnej núdzi bez rozdielu, teda bez diskriminácie, založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie. Zároveň harmonizovať právo Slovenskej republiky s právom Európskeho spoločenstva. Zákonodarca ustanovuje kritériá, podľa ktorých sa posudzuje oprávnenosť žiadateľov o právnu pomoc, aby sa predišlo jej zneužívaniu neoprávnenými osobami. Kladie základy inštitucionálneho zabezpečenia posudzovania žiadostí a samotného poskytovania právnej pomoci, zakotvuje postup pri žiadaní o poskytnutie právnej pomoci, rozhodovanie o jej poskytnutí a možnosť jeho preskúmania súdom. Materiálnu núdzu ustanovuje ako jednu z podmienok práva na poskytnutie právnej pomoci tak, že hranicu materiálnej núdze ustanovuje na úrovni 1,6 násobku sumy životného minima ustanoveného osobitnými predpismi a jej ďalšiu podmienku, že žiadateľ si využívanie právnych služieb nemôže zabezpečiť svojim majetkom. Zákonodarca týmto zákonom súčasne splnil povinnosť transpozície smernice Rady č. 2003/8/ES zo dňa 27.01.2003 na zlepšenie prístupu k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel týkajúcich sa právnej pomoci pri takýchto sporoch, a teda harmonizácie s právom Európskeho spoločenstva a Európskej únie.

Štát žiadnym spôsobom negatívne nezasahuje do práva na súdnu a inú právnu ochranu. Práve naopak, preberá na seba pozitívny záväzok vo vzťahu k občanom v núdzi, a to v rozsahu, ktorý je prijateľný z hľadiska dlhodobej udržateľnosti, keďže by bolo neúnosné poskytovať právnu pomoc tohto druhu v absolútne všetkých prípadoch, t.j. bez stanovenia hranice odkázanosti a bez stanovenia rozsahu oblastí, v ktorých sa právna pomoc poskytuje (t.j. systémom „každému a vo všetkom“). Pozitívny záväzok štátu, ktorý tento na seba dobrovoľne preberá, sa však vzťahuje na zabezpečenie uplatnenia práva na súde prostredníctvom priznania nároku na poskytnutie právnej pomoci v obmedzených prípadoch.

Podľa § 24 ods. 4 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o advokácii“) advokát môže poskytnúť právne služby za zníženú odmenu alebo bezplatne, ak to odôvodňujú osobné pomery alebo majetkové pomery klienta alebo je na to iný dôvod hodný osobitného zreteľa. Toto ustanovenie predstavuje alternatívu k bezplatnej právnej pomoci poskytovanej prostredníctvom Centra právnej pomoci. Je však vždy a výlučne na posúdení advokáta, či klient spĺňa predpoklady pre poskytnutie právnych služieb v režime § 24 ods. 4 zákona o advokácii. Ide o súkromnoprávny vzťah a klient nemôže nútiť alebo autoritatívne od advokáta bezplatné poskytnutie právnych služieb požadovať.

Záverom najvyšší súd konštatuje, že vydaním napadnutého rozhodnutia zo strany odporcu, ktorým z dôvodu nesplnenia zákonných podmienok nebol navrhovateľovi priznaný nárok na právnu pomoc v zmysle zákona o bezplatnej právnej pomoci, právo navrhovateľa domáhať sa ochrany svojich práv pred príslušným súdom ostalo zachované.

Najvyšší súd preskúmal rozsudok krajského súdu ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo a má za to, že zákonnosť preskúmaného rozhodnutia a postupu odporcu bola riadne zistená. Krajský súd dospel k správny skutkovým a právnym záverom, preto aj najvyšší súd nemohol o odvolaní navrhovateľa rozhodnúť inak ako podľa § 219 ods. 1 a ods. 2 OSP v spojení s § 250ja ods. 3 veta druhá s poukazom na § 250l ods. 2 OSP v celom rozsahu ako vecne správne potvrdiť. V podrobnostiach odkazuje odvolací súd na odôvodnenie napadnutého rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 25Sp/16/2014-50 zo dňa 29.03.2016.

O trovách odvolacieho konania rozhodol najvyšší súd tak, že účastníkom náhradu trov odvolacieho konania nepriznal, nakoľko navrhovateľ nebol v konaní úspešný a odporcovi zo zákona náhrada trov konania neprináleží (§ 250k OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP a § 224 ods. 1 OSP s poukazom na § 250l ods. 2 OSP).

Odvolací súd v odvolacom konaní postupoval podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, ktorý bol zrušený zákonom č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (§ 473), ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.07.2016.

Dňom 01.07.2016 nadobudol účinnosť zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok, ktorý v § 491 ods. 1 ustanovil, že ak nie je ďalej ustanovené inak, platí tento zákon aj na konania začaté podľa piatej časti Občianskeho súdneho poriadku pred dňom nadobudnutia jeho účinnosti.

Podľa § 492 ods. 1 Správneho súdneho poriadku konanie podľa tretej hlavy piatej časti Občianskeho súdneho poriadku začaté pred dňom nadobudnutia účinnosti tohto zákona sa dokončia podľa doterajších predpisov.

Podľa § 492 ods. 2 Správneho súdneho poriadku odvolacie konanie podľa piatej časti Občianskeho súdneho poriadku začaté pred dňom nadobudnutia účinnosti tohto zákona sa dokončia podľa doterajších predpisov.

V súlade s vyššie uvedenými prechodnými ustanoveniami odvolací súd v predmetnej veci postupoval

podľa doterajšieho predpisu, Občianskeho súdneho poriadku.

Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte pomerom hlasov 3:0 (§ 3 ods. 9 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom od 01.05.2011).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku opravný prostriedok nie je prípustný.